

KONGSVOLL

Fakta-ark fra Kongsvoll biologiske stasjon

FAKTA-ARKENE FORTELLER OM ULIKE TEMAER SOM VITENSKAPSMUSEET ARBEIDER MED

Kulturlandskapet på Kongsvoll

Deler av innmarka til Kongsvold Fjeldstue har vært ute av drift i flere tiår. I 2000 startet arbeidet med å ta vare på kulturlandskapet etter at Vitenskapsmuseet, NTNU utarbeidet forslag til en skjøtselsplan. Denne ble godkjent av Fylkesmannen i Sør-Trøndelag i april 2001.

Dovrefjell, og særlig områdene rundt Kongsvoll med Knutshøene, hører til de planterikeste fjellområdene i Norge. Her finnes flere sjeldne arter, og gjennom 250 år har mange besøkt Kongsvoll for å se og lære. Planterikdommen i bjørkeskogen og i snaufjellet skyldes sprednings- og utviklingshistoriske forhold etter istidene, et forholdsvis kontinentalt klima og "gode" bergarter.

Floraen på Kongsvoll

I dalbunnen rundt fjellstua har noen hundre år med gårdsdrift vært til fordel for arter som er særlig tilpasset jordbrukets gamle driftsformer: slått og beiting, og lite gjødsling. I tillegg har noen planter fulgt med ferdafolk fra lavereliggende områder opp i fjellet.

Kongsvoll har derfor en blanding av hardføre fjellplanter, mer varme-krevende planter fra lavlandet og mange arter som i det lange løp bare klarer seg der det er godt med lys og plass rundt dem. De gamle bruksmåtene var til fordel for nettopp slike konkurransesvake arter.

Fra innmarka på Kongsvoll. I forgrunnen tørr natureng med mye dunhavre. Den sterkt grønne enga i bakgrunnen har vært gjødslet.

Jordbrukets kulturlandskap

Gamle bilder fra Kongsvoll viser et åpent landskap med innmark og sterkt beitede områder utenfor gjerdene, langt opp i liene på begge sider av dalen. Husdyrhold opphørte i 1970-årene, og i de siste tiårene er bare de slettete jordene blitt slått maskinelt. Noen deler av innmarka er blitt beitet av hest. På resten av arealet hadde bjørk og vier begynt å bre seg, eller det hadde utviklet seg tykke pakker med "daugras" og mose på bergknauser og i bakkene. Mange av artene som trives i åpne landskap sto i fare

for å bli utkonkurrert av busker og høyvokste gras og urter som lenge hadde nytt fordel av gjødsling og/eller mangel på slått og beite.

Gjødslet slåttemark er friskt grønn tidlig på sommeren, mens den tørre knausen med einer i bakgrunnen er grå av gammelt gras som har hopet seg opp gjennom en årrekke.

Botanisk mangfold

Kongsvoll har stor variasjon i engtyper (i de tidligere slåtte- og beitemarkene), fra næringsrik og litt fuktig eng på de store flatene som er blitt slått opp til i dag, til ganske skrinne og tørr eng på skrenter og grunnlendte hauger, som tidligere ble beitet. Uten spesielle tiltak kunne mangfoldet av planter i innmarka bli forringet og naturlig forekommende urter og gras bli erstattet av innsådde grasarter og ugras.

Vier og einer er fjernet fra beitemarka for å gi lys og rom for småvokste urter.

Skjøtelsesplanen

En skjøtelsesplan må ta hensyn til et områdes egenart: plantearter, jordbunn, tidligere bruksform m.m., tilstanden området er i i dag, og det vi ønsker det skal være i fremtiden. Helst burde skjøtelsesplanen etterape tidligere driftsformer, men det er ikke alltid praktisk og økonomisk mulig.

For å ta vare på variasjonen er innmarka på Kongsvoll delt i 18 delområder. Hvert delområde skjøttes for seg, avhengig av artssammensetning, næringsstatus, graden av jengroing, opphoping av daugras osv. Tilførsel av kunstgjødsel hadde pågått i mange tiår, men opphørte

i 1998. Andre midler for å skjøtte innmarka er slått, rydding av kratt (einer, vier og bjørk) og brenning for å fjerne daugras. For å lage tynnere jorddekke for arter som krever det, vil torv bli fjernet på mindre områder. Et par områder vil bli beitet av hest, også et område som var tidligere slåttemark.

Til skjøtelsen bidrar Direktoratet for naturforvaltning, Statens naturoppsyn (SNO) Dovrefjell, Statsbygg Region Midt-Norge, Fylkesmannen i Sør-Trøndelag og NTNU Vitenskapsmuseet. Skjøtelsesplanen skal foreløpig løpe t.o.m. 2004. Da vil virkningene av den bli vurdert.

Beitemark der bakkesøte fremdeles trives.

Kulturlandskap - Landskap der mennesket har satt sine spor. Blir her brukt om landskap som er formet av tradisjonell jordbruksdrift.

Natureng - Halvt naturlig slåttemark med viltvoksende, lyskrevende arter, formet gjennom rydding og lang tids tradisjonell slått.

Skjøtsel - Aktive tiltak som en gjennomfører for å opprettholde en ønsket tilstand i et område.

Ugras - Planter som vokser der de er uønsket. Ugras har ofte god formeringsevne og rask vekst. De undertrykker kulturplanter og forringer åker, slåtteeng og beitemark.

LITTERATUR

Fremstad, E. 2002. Skjøtelsesplan for innmarka til Kongsvold Fjeldstue. NTNU, Vitenskapsmuseet, Rapport botanisk serie 2000-6. 34 s.

Kan bestilles via:
inger.growen@vm.ntnu.no

Norderhaug, A. m.fl. 1999. Skjøtelsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker. Landbruksforlaget, Oslo. 252 s.

Tekst og bilder av
førsteamanuensis Eli Fremstad
eli.fremstad@vm.ntnu.no

NTNU Vitenskapsmuseet
Institutt for naturhistorie
Erling Skakkes gt. 47
7491 Trondheim

Dette fakta-arket er utarbeidet
for Kongsvold Fjeldstue

Utgitt mai 2002